

2024-01-29

Dnr U2023/02898

Utbildningsdepartementet

Remissvar över betänkandet *SOU 2023:59 Ny myndighetsstruktur för finansiering av forskning och innovation* och *SOU 2023:19 Statlig forskningsfinansiering Underlagsrapporter*

Sammanfattning

Big Science Sweden välkomnar förslaget om en ny myndighetsstruktur för finansiering av forskning och innovation. Förslaget innebär en tydlig förenkling av den befintliga strukturen samtidigt som det skapar förutsättningar för en nationell strategisk kraftsamling. Förslaget skulle skapa förutsättningar att minska både glappen och överlappen i det nuvarande nationella finansieringssystemet. För att ytterligare förenkla och minska glappen förordar vi dock utredningens alternativa förslag med två myndigheter i stället för huvudförslaget med tre myndigheter.

Big Science Sweden noterar vidare att flera av utredningens förslag rörande forskningsinfrastruktur är otydliga. Det handlar i synnerhet om glappet i ansvar mellan olika aktörer, bristen på samordning mellan olika finansiärer, hanteringen av mellanstor forskningsinfrastruktur, och behovet av en nationell strategi för strategisk viktig forskningsinfrastruktur.

Allmänna synpunkter

Utredningen berör enbart den statliga finansieringen för forskning och innovation vilken bara utgör en delmängd av den finansiering som finns tillgänglig i det svenska systemet. För att minska risken för suboptimering i systemet är det viktigt att de statliga myndigheterna tar ansvar för att hålla en kontinuerlig dialog med andra finansiärer av forskning och innovation, såsom näringsliv, stiftelser, regioner, kommuner och olika internationella aktörer.

Utredningens förslag adresserar inte det glapp som finns i systemet mellan statliga finansiärer och lärosäten, i synnerhet inte när det gäller hantering av och ansvar för forskningsinfrastruktur. Vi anser att det är nödvändigt att tydliggöra ansvaret för finansiering av forskningsinfrastruktur av alla storlekar. Framför allt är det viktigt att skapa långsiktiga finansieringsmekanismer av nationellt viktig forskningsinfrastruktur i andra former än genom projektf finansiering, samt att tillse att det finns flexibla finansieringsformer för deltagande i utvecklingsarbeten vid uppbyggnad av storskalig internationell forskningsinfrastruktur.

Vidare underskattar utredningen behovet av samordning mellan finansiärer när det gäller forskningsinfrastruktur. Hanteringen av strategisk viktig infrastruktur bör samordnas mellan de två (eller tre) myndigheterna och utgå från en långsiktig övergripande nationell strategi för forskningsinfrastruktur, som även inkluderar andra berörda aktörer och finansiärer, utöver de statliga.

Utredningen noterar (s 415) att institutssektorn i Sverige är liten jämfört med många andra länder och de väcker frågan om huruvida Sverige borde etablera fler institut. Institutssektorn i Sverige bör

Big Science Sweden
Sweden's official Industrial Liaison Office
www.bigsciencesweden.se

Lund
Big Science Sweden
Ideon Science Park
Scheelevägen 15
SE-223 70 Lund

Göteborg
Big Science Sweden
Chalmers Industriteknik
Chalmers Teknikpark
Sven Hultins gata 9D
SE-412 58 Göteborg

Uppsala
Big Science Sweden
Uppsala University
Uppsala Science Park
SE-751 83 Uppsala

Luleå
Big Science Sweden
LTU Business
Aurorum 1A
SE-975 55 Luleå

utan tvekan stärkas, i synnerhet när det gäller institutens icke-ekonomiska verksamhet för samverkan mellan grundforskning och utmaningsdriven forskning. Det vore dock önskvärt att utveckla och stärka de befintliga, etablerade organisationerna, i stället för att etablera nya institut. Detta skulle dessutom ligga i linje med den konsolidering som mödosamt men framgångsrikt har präglat sektorns senaste utveckling.

Synpunkter på utredningens förslag

6.2.1 Förslag: En statlig finansieringsstruktur med tre myndigheter

Big Science Sweden avstyrker förslaget. Vi förordar istället utredningens alternativa förslag med två myndigheter.

Motivering: Förslaget med tre myndigheter riskerar att generera ett glapp mellan finansiering av behovsdriven forskning och innovation. Utredningens förslag med en separat innovationsmyndighet underskattar också akademins roll genom hela innovationskedjan. Innovationsmyndigheten riskerar med sin ringa storlek att bli en svagare myndighet än de andra föreslagna myndigheterna. Innovationsmyndigheten föreslås också få ansvar för statsstöd och för andra frågor där det kommer bli nödvändigt att samverka tätt med Myndigheten för strategisk forskning. Vi ser därför att det är effektivare att slå ihop dessa myndigheter.

6.2.2 Alternativ: En statlig finansieringsstruktur med två myndigheter

Big Science Sweden tillstyrker förslaget.

Motivering: Förslaget har potential att skapa ökad tydlighet, minskade överlapp mellan olika finansieringsuppdrag samt minskade glapp mellan olika finansiärer. Förslaget har också potential att skapa ökad flexibilitet vid förändrade behov. Förslaget torde stärka statens förmåga att agera för att möta samhällsutmaningar och förändrade behov genom forskning och innovation, och därmed bidra till att skapa en tydligare strategi och inriktning på den svenska forsknings- och innovationspolitiken. Färre myndigheter med ansvar för forsknings- och innovationsfinansiering leder även till tydligare ansvarsutkrävande.

Kommentar: Vi ser särskilt positivt på utredningens förslag (s 278) att minska detaljerade regleringar för myndigheterna, och därmed förbättra möjligheterna att anpassa verkligheten utifrån förändrade behov.

6.4.1 Vetenskapsmyndigheten

Big Science Sweden tillstyrker förslaget att inrätta Vetenskapsmyndigheten, men har viss kritik mot detaljer i förslaget (se nedan).

Motivering: Det är positivt att utredningen föreslår att det även fortsättningsvis ska finnas en dedikerad myndighet med uppdrag att ge stöd till forskning av högsta vetenskapliga kvalitet, till banbrytande forskning och till forskningsinfrastruktur. Myndigheten bygger i väsentliga delar på Vetenskapsrådet, men med en mer effektiv struktur.

Det är särskilt positivt att utredningen föreslår inrättandet av ett ämnesråd för teknik samt att Vetenskapsmyndigheten får möjlighet att bevilja medel till forskningsinfrastruktur med långsiktiga beslut som sträcker sig upp till 20 år (s 279, 296). Vi ser också positivt på att bredda kompetensen både hos de som beslutar om storskalig forskningsinfrastruktur (s 280) och hos de som handlägger finansieringsärenden kring infrastruktur (s 302). Det handlar om att inkludera relevanta områden såsom byggnation och juridik.

Kritik: Utredningens förslag har två huvudsakliga brister. Det gäller hanteringen av mellanstor forskningsinfrastruktur, samt kopplingen mellan storskalig och annan forskningsinfrastruktur.

Utredningen underskattar svårigheterna att hantera, finansiera och prioritera forskningsinfrastruktur. Mellanstor forskningsinfrastruktur, som inte omfattas av uppdraget till Rådet för storskalig infrastruktur utan föreslås hanteras av de fyra vetenskapliga råden, riskerar att hamna i kläm om utredningens förslag implementeras. Det kan vara svårt för de vetenskapliga råden att prioritera mellan mellanstor forskningsinfrastruktur och vanliga forskningsprojekt, då mellanstor forskningsinfrastruktur skulle kunna ta upp en ansenlig del av rådets totala budgetar.

Utredningen tycks heller inte ta hänsyn till den stundtals starka kopplingen mellan stora forskningsinfrastrukturer och övriga. Om utredningens förslag implementeras kommer detta att leda till svåra gränsdragningsproblem, där vissa forskningsinfrastrukturer riskerar att hamna mellan stolarna. Det handlar exempelvis om kopplingen mellan SciLifeLab (stor) och dess plattformar (små och mellanstora), och om kopplingen mellan de internationella astronomiorganisationerna ESO (stor) och SKA (stor), och den nationella infrastrukturen för radioastronomi, Onsala Rymdobservatorium (mellanstor). I det senare exemplet görs viktig teknikutveckling för ESO och SKA vid Onsala Rymdobservatorium. I utredningens förslag är det oklart vem som skulle ha ansvar för finansiering och strategi för den typen av arbete.

Rådet för storskalig infrastruktur

Big Science Sweden tillstyrker förslaget att inrätta ett särskilt råd för storskalig infrastruktur, men har viss kritik mot detaljer i förslaget (se nedan).

Motivering: Uppdelningen mellan storskalig och annan forskningsinfrastruktur är rimlig och skulle underlätta bedömnings- och prioriteringsprocesser. Dessutom torde oönskade undanträngningseffekter från storskalig infrastruktur på annan infrastruktur kunna minskas.

Kritik: Utredningens förslag har två huvudsakliga brister: Det gäller mandatet till Rådet för storskalig infrastruktur, samt finansieringen av teknikutveckling vid uppbyggnad/utveckling av storskalig forskningsinfrastruktur.

Utredningens förslag ger inte Rådet för storskalig infrastruktur ett tillräckligt tydligt mandat när det gäller att ta en strategisk ledning för svenskt deltagande i internationell forskningsinfrastruktur. Satsningarna på internationella forskningsinfrastrukturer berör flera viktiga områden och intressen, såsom vetenskaplig användning, innovation, teknikutveckling, större affärskontrakt, samt relationer med andra länder. Satsningarnas omfattning, komplexitet och tidsmässiga utsträckning från idé till leverans och vetenskapliga resultat gör att det behövs ett kontinuerligt och sammanhållande ledarskap och stöd från myndigheter för att tillvarata Sveriges möjligheter och intressen. Idag saknar Sverige ett sådant sammanhållande ledarskap för frågor som rör forskningsinfrastruktur. Olika delar och aspekter av de svenska engagemangen hanteras av olika myndigheter, och arbetet med att skapa mervärden för Sverige är ofta beroende av enskilda forskargrupperns initiativ och drivkraft. Vetenskapsmyndigheten bör därför få uppdrag och resurser att stärka ledarskapet för Sveriges satsningar vid internationella forskningsinfrastrukturer, utifrån forskningsintressen, men också utifrån svenska näringsintressen.

Utredningens förslag är inte tydligt när det gäller finansieringen av teknikutveckling vid uppbyggnad/utveckling av storskalig forskningsinfrastruktur, vilken ofta genomförs i samverkan mellan akademi, institut och företag. Det är oklart huruvida Vetenskapsmyndighetens uppdrag att främja svenska aktörers medverkan i uppbyggnad av storskalig infrastruktur inkluderas i uppdraget till Rådet för storskalig infrastruktur. Utredningen

tycks också mena att det enbart handlar om *företags* medverkan i uppbyggnad, när det i realiteten i många fall handlar om samverkan mellan akademi, institut och företag. Eftersom frågan om teknikutveckling vid uppbyggnad, uppgradering och utveckling av storskalig forskningsinfrastruktur i dagsläget stundtals hanterats av Vetenskapsrådet och Vinnova gemensamt – och stundtals fallit mellan stolarna mellan Vetenskapsrådet och Vinnova – är det önskvärt att det tydligt framgår i uppdraget till Rådet för storskalig infrastruktur att det även omfattar finansiering till medverkan i sådan teknikutveckling. Detta framför allt genom en struktur för finansiering av utvecklingsprojekt i tidiga faser av utvecklingen, med fokus på samverkansprojekt mellan akademi, institut och företag.

Rådet för digital infrastruktur

Big Science Sweden tillstyrker förslaget att inrätta ett särskilt råd för digital infrastruktur.

Motivering: Utredningens förslag möter de flesta av de önskemål om samordning avseende digital forskningsinfrastruktur som lyfts i betänkandet *SOU 2021:65 Stärkt fokus på framtidens forskningsinfrastruktur*, utan att floran av nationella myndigheter utökas.

6.4.2 Myndigheten för strategisk forskning

Big Science Sweden avstyrker förslaget, och förordar istället en modell med enbart två myndigheter.

6.4.3 Innovationsmyndigheten

Big Science Sweden avstyrker förslaget, och förordar istället en modell med enbart två myndigheter.

6.4.4 Myndigheten för strategisk forskning och innovation

Big Science Sweden tillstyrker förslaget att inrätta Myndigheten för strategisk forskning och innovation.

Motivering: Förslaget har potential att skapa ökad tydlighet, minskade överlapp mellan olika finansieringsuppdrag samt minskade glapp mellan olika finansärer. Det har också potential att skapa ökad flexibilitet vid förändrade behov. Förslaget torde stärka statens förmåga att agera för att möta samhällsutmaningar och förändrade behov genom forskning och innovation, och därmed bidra till att skapa en tydligare strategi och inriktning på den svenska forsknings- och innovationspolitiken. Färre myndigheter med ansvar för forsknings- och innovationsfinansiering leder även till tydligare ansvarsutkrävande.

Kommentar: Det är positivt att utredningen föreslår att Myndigheten för strategisk forskning och innovation ska ges ett tydligt ansvar för finansiering av test- och demonstrationsmiljöer, både avseende etablering och utveckling. Detta hanteras inte tillräckligt väl i dagens system.

Det är också positivt att myndigheten pekas ut som ansvarig för samordning av internationella samarbeten inom forskning och innovation, inklusive samarbeten inom EU.

Sektorsmyndigheternas roll som kravställare på finansieringsmöjligheter inom sina respektive sakområden behöver förtydligas. Det är viktigt att ett nära samarbete mellan de nya myndigheterna och sektorsmyndigheterna etableras genom hela kedjan från utformning av utlysningar till utvärdering av genomförda projekt.

6.5.1 En formell grupp för strategisk samordning och gemensam systemstrategi

Big Science Sweden tillstyrker förslaget.

Motivering: Ett nära samarbete mellan de två (eller tre) myndigheterna är viktigt för att kunna agera proaktivt för svenska intressen.

Kommentar: Vi ser att det även i utredningens alternativa förslag kommer finnas behov av en formell grupp för strategisk samordning och gemensam systemstrategi mellan Vetenskapsmyndigheten och Myndigheten för strategisk forskning och innovation.

För att skapa tillräckligt starka synergier bör styrningen av myndigheterna utgå från en nationell teknik- och innovationsstrategi som pekar ut områden av strategisk betydelse för Sverige, som forsknings- och innovationssystemets aktörer ska kraftsamla kring.

Det bör påpekas att utredningens förslag endast hanterar den statliga finansieringen för forskning och innovation vilken bara utgör en delmängd av den finansiering som finns tillgänglig. För att minska risken för suboptimering i systemet är det viktigt att de statliga myndigheterna tar ansvar för att hålla en kontinuerlig dialog med andra finansiärer av forskning och innovation, såväl nationellt och internationellt.

6.5.2 En formell grupp för operativ och administrativ samordning

Big Science Sweden tillstyrker förslaget.

Motivering: Ett nära samarbete mellan de två (eller tre) myndigheterna är viktigt för att skapa koherens i det statliga forskningsfinansieringssystemet.

Kommentar: Vi ser att det även i utredningens alternativa förslag kommer finnas behov av en formell grupp för operativ och administrativ samordning mellan Vetenskapsmyndigheten och Myndigheten för strategisk forskning och innovation.

6.5.4 Ansöknings- och ärendehanteringssystem

Big Science Sweden tillstyrker förslaget.

Motivering: Ur effektivitetssynpunkt är det mycket positivt att all finansiering samlas i ett system för ansökan och uppföljning.

6.5.5 Förändringar i finansiering av forskning och innovation

Undvik samfinansieringskrav för lärosäten i utlysningar

Big Science Sweden delar utredningens bedömning att de nya myndigheterna bör undvika att ställa formella krav på samfinansiering vid utlysning av medel.

Motivering: Vi delar utredningens synpunkt att samma effekt kan uppnås med andra verktyg än samfinansiering, med betydligt mindre administrativ börda för forskningsorganisationen.

Kommentar: Kraven på samfinansiering bör undvikas för alla forskningsorganisationer, d.v.s. även forskningsinstitutet, inom deras icke-ekonomiska verksamhet.

6.5.6 Uppföljning av myndighetsstrukturen

Big Science Sweden tillstyrker förslaget om kontinuerlig uppföljning av myndighetsstrukturen.

Motivering: En kontinuerlig uppföljning av myndighetsstrukturen är rimlig för att tillse att strukturen fyller sitt syfte.

Kommentar: Det föreslagna tidsintervallet om fyra år kan tyckas överdrivet frekvent, varför vi instämmer i utredningens kommentar om att uppföljningen varannan gång fokuserar på en av myndigheterna och varannan gång den (de) andra myndigheten (myndigheterna).

6.6.1 Indirekta kostnader

Big Science Sweden tillstyrker förslaget om att utreda indirekta kostnader.

Motivering: Ett mer tydligt och enhetligt sätt att definiera och hantera indirekta kostnader skulle underlätta planering och redovisning av verksamheten för forskningsorganisationerna.

Kommentar: Det är av yttersta vikt att en utredning om indirekta kostnader utgår från principen om full kostnadstäckning för forskningsorganisationerna, såväl forskningsinstituterna som universitet och högskolor.

6.6.3 Militär forskning och dubbel användning (dual use)

Big Science Sweden tillstyrker förslaget om att de nya myndigheterna ska beakta utrikes-, säkerhets- och försvarspolitiska intressen.

Motivering: Det är rimligt att de två (eller tre) nya myndigheterna får liknande uppdrag som de som Vetenskapsrådet och Rymdstyrelsen har i dagsläget, vilket inkluderar utrikes-, säkerhets- och försvarspolitiska intressen. Utrikespolitiska intressen kan spela stor roll i hanteringen av storskalig internationell forskningsinfrastruktur, och det är därför särskilt viktigt att Vetenskapsmyndigheten får uppdrag att beakta dessa aspekter.

Detta remissvar har tagits fram av ledningen för det nationella programmet Big Science Sweden, och godkänts av dess styrgrupp¹.

---

¹ Big Science Sweden finansieras av Vinnova och Vetenskapsrådet och drivs av ett konsortium bestående av Teknikföretagen, Lunds universitet, Uppsala universitet, Chalmers tekniska högskola, Luleå tekniska universitet, RISE, IUC Syd och Region Skåne. Styrgruppen utgörs av representanter från konsortiets parter.

